

Toledo Kılavuz ilkeleri ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programı

Yıldız KIZILABDULLAH*

Abstract

Religion is the inseparable part of the humanlife. So, in national and international platforms the problem as to how religious education should be carried out is one of the matters of debated. In this context, many reports have been published about the models of religious education. Toledo Guiding Principles on Teaching about Religions and Beliefs in Public Schools is a report in which teaching about religion has been offered. Within this framework, in this article, the following subjects have been discussed: What are Toledo Guiding Principles, aims of these principles, reasons for the teaching about religion, and acquisition of teaching about religion, ect. Then, curriculum of religious culture and ethics course and Toledo Guiding Principles have been compared. Besides, the meaning of Toledo Guiding Principles for curriculum of religious culture and ethics course have been discussed.

Key Words: *Teaching about religion, Toledo Guiding Principles, curriculum of religious culture and ethics course.*

Giriş

Din, insan hayatının ve kltrn vazgeçilmez bir parçasıdır. İnsanın, srekli kendini geliştiren ve yenileyen bir varlık olduğu göz önünde bu-
lundurulursa, dinin, insanın kendini geliştirmesinde, hayatın anlamını keşfetmesinde, insana rehberlik etmesindeki rolü daha net görülecektir. Din, aynı zamanda insanların iletişime geçmelerinde, birbirlerini tanıma-
larında, değerleri içselleştirmede de büyük bir role sahiptir. Dinin, insan ve toplum hayatındaki önemi, bu dinin eğitiminin ve öğretiminin de öne-
mini düşünmeyi zorunlu kılmaktadır. Ancak, sahip olunan dinin eğitimi-
nin nasıl olması gerektiği, toplumdan topluma, kültürden kültüre farklı-
lık göstermektedir. Bu bağlamda pek çok tartışma yapılmıştır ve hala ya-

* Dr; Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

pılmaya devam etmektedir.¹ Bazı toplumlar, sahip oldukları dinin eğitimi ni devlet okullarında verirken, bazı toplumlar, hiç vermemekte, bazı toplumlar ise sahip oldukları kültürel çoğulculuk neticesinde tarafsız din eğitimi ni benimsemektedir.² Burada önemli olan nokta, din eğitiminin gerekli olduğu tüm toplumlarca kabul edilmiş olmasına rağmen, bunun verilmiş şekli konusunda tartışma yapılıyor olmasıdır.³ Bu bağlamda pek çok tartışma yapılmış ve kriterler belirlenmiştir. Ulusal ve uluslar arası pek çok rapor ve karar yayınlanmıştır. Toledo Kılavuz İlkeleri de bu çerçevede yapılan çalışmalar arasındadır.

Bu makalede, öncelikle Toledo Kılavuz İlkelerinin neler olduğu, bu ilkelerin hazırlanmasına zemin hazırlayan nedenler, ilkelerin amaçları, bu ilkelerin kimlere yönelik olduğu, dinler ve inançlar hakkında öğretimin nedenleri, böyle bir öğretimden beklenen ürünler vb. konular ele alınmıştır. Yukarıda sıralanan konular ele alınırken, ODIHR⁴ (Organization for Democratic Institution and Human Right) tarafından 2007'de yayınlanan⁵ rapor esas alınmış ve gereken yerlerde rapordan doğrudan alıntı yapılmıştır. Daha sonraki bölümde, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programı ile Toledo Kılavuz İlkelerinde vurgulanan program ilkeleri arasında bir karşılaştırma yapılmıştır. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programının yapısı ve dayandığı ilkeler çerçevesinde, Uluslar arası bir platformda koyulan bu genel ilkelere ne derece uygun olduğu, uygun olan veya ol-

1. Din öğretiminin yapısını şekillendiren temel nedenleri John Hull şu şekilde ifade etmiştir: Toplumun dinle ilişkisi, tek dinli mi çok dinli mi olduğu, Her ülkenin din ve laiklik ilişkisi, Her ülkenin tarihi geleneği, Devlet okullarında din eğitiminin amacı ve doğası. Bkz. John Hull, "The Contribution of Religious Education to Religious Freedom: A Global Perspective" Religious Education in Schools: Ideas and Experiences from around the World, IRARF, Oxford 2001, s. 1-8, <http://www.iarf.net/REBooklet/Hull.htm>
2. Uygulanan farklı din eğitimi modelleri hakkında Bkz. M. Zeki Aydın, "Avrupa, Birliği Ülkelere Din Öğretimi ve Türkiye ile Karşılaştırılması" www.flwi.ugent.be/cie/mzaydin5.htm ; Mahmut Zengin, "Dünyada Bir Mesele olarak İslam Din, Eğitimi", DEM Dergi, Yıl 1, Sayı 3, s. 8-25.
3. Niçin okulda din dersi konusunda Bkz. Cemal Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, Pegem A Yayıncılık, Ankara 2005, s. 92-106; Recai Doğan & Cemal Tosun, *İlköğretim 4. ve 5. Sınıflar için Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi*, Pegem A Yayıncılık, Ankara 2003, s. 6-12.
4. ODIHR (Demokratik Kuruluşlar ve İnsan Hakları Ofisi), OSCE (Avrupa Güvenlik ve Birlikliklik Organizasyonu)'nin bir alt kuruluşudur. ODIHR, din veya inancın özgürlüğünün önemini altını çizmek için, 1997'de din ve inanç özgürlüğü üzerine uzmanların danışma panelini kurmuştur. 2006 yılında OSCE, bu panelin din ve inanç özgürlüğü ile ilgili çalışmalarını genişletmesi için ODIHR'i görevlendirmiştir. Bkz. *Toledo Guiding Principles On Teaching About Religions And Beliefs In Public Schools*, s. 22.
5. *Toledo Guiding Principles On Teaching About Religions And Beliefs In Public Schools*, Prepared By The ODIHR Advisory Council Of Experts On Freedom Of Religion Or Belief, Published by the OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), Poland 2007.

mayan yönleri, Toledo Kılavuz İlkelerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programı için ne anlam ifade ettiği gibi konulara değinilecektir.

Bu makalenin amacı, Toledo Kılavuz İlkelerinin ne olduğunu ortaya koymak ve Türkiye’de uygulanan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programını bu ilkeler bağlamında değerlendirmektir. Ayrıca dinler ve inançlar hakkında öğretimin, bu ilkeler çerçevesinde ne demek olduğunu ortaya koyduktan sonra, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programını bu bağlamda değerlendirmek hedeflenmiştir.

Toledo Kılavuz İlkeleri

Toledo Kılavuz İlkeleri, “din hakkında öğrenme modelinin”⁶ temel prensiplerini geliştirme fikri bağlamında hazırlanan ilkelerdir. Mart 2007’de Organization for Democratic Institution and Human Right (ODIHR) Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı için bu projeyi başlatmak üzere pek çok uzmanla görüşmüştür. Bu projenin ortaya çıkış nedeni Toledo Kılavuz ilkelerinde şöyle açıklanmıştır: “Dünyada karşılaşılan son olaylar, dinler ve kültürler hakkındaki yanlış anlamaların sürekliliği Avrupa’da güvenlik ve birliktelik organizasyonunun (OSCE)⁷, tolerans ve ayrımcılık yapmama gibi konuların altını çizmesine yol açtı. Bu bağlamda, Mart 2007’de İspanya’nın Toledo şehrinde, bilim adamları, politikacılar, eğitimciler, hukukçular ve hükümete ait olan ve olmayan kuruluşların temsilcileri ile OSCE bölgesindeki 56 eyalette kamu okullarında dinler ve inançlar hakkında öğretme yaklaşımlarını tartışmak için bir araya geldiler.”⁸

Projenin yapılış gerekçesinde vurgulanan husus, tolerans ve ayrımcılık yapmama fikrinin geliştirilmesi amacıyla, dinler ve inançlar hakkında sağlıklı bilgi verilmesidir. Böylece dinler ve inançlar hakkında sağlıklı bil-

6 Bu öğretim sisteminde inanç türü belirtilmez. Demokratik ve çoğulcu bir toplumdaki din öğretiminde amaçlanan “iyi bir Hristiyan” ya da “iyi bir Müslüman” yetiştirmek değil, farklı dinlere değer verip genelde din hakkında, özelde bütün dünya dinleri hakkında anlayış geliştiren eğitim süreciyle yetişmiş bireyler yaratmaktır. Buna göre amaç, sınıftaki farklı dinî kökenlerden gelen veya hiçbir dinî kökeni olmayan öğrencileri ‘dine döndürmek’ten ziyade ‘bilgilendirmek’tir. Din hakkında öğrenme modeli için Bkz. Seyfullah Bazarkulov, *Değer Öğretimi ve Dinden Öğrenme*, Ankara Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2008, s. 104.

7 OSCE 1975’ de Avrupa’da İşbirliği ve Güvenlik Konferansı olarak, soğuk savaş rakiplerini bir araya getiren bir yapı olarak dünyanın en geniş bölgesel güvenlik organizasyonu olarak ortaya çıkmıştır. Daha sonra, tüm katılımcıların ilgilerini yansıtan insan boyutuyla ilgili kavramların geliştirilmesine katkı sağlamıştır. Böylece, farklılıkların çözülümü ve çatışmaları önlemek için geleneksel olarak mutabakat arayan bir organizasyon olarak kabul edilmiştir. Bkz. *Toledo Guiding Principles On Teaching About Religions And Beliefs In Public Schools*, s. 22.

8 *Toledo Guiding Principles On Teaching About Religions And Beliefs In Public Schools*, s.10.

gi almanın, karşılıklı anlayış ve saygıyı geliştiren unsurlar arasında olacağı kabul edilmiştir.

OSCE önceliklerini “Toleranssızlık ile savaş, eşitlik ve karşılıklı saygıyı yükseltmek, farklı kültürlerle, etnik kimliklere, dinlere ve inançlara saygıyı ve onları daha iyi anlamayı geliştirmek, Hıristiyanlar, Yahudiler, Müslümanlar ve diğer dinlerin mensuplarına karşı toleranssızlığı ve ayırımı önleme amacıyla bilinci artırma önlemlerini açıklama”⁹ olarak belirlemiştir.

OSCE'nin Demokratik Kuruluşlar ve İnsan Hakları Ofisi (ODIHR), bu ilkelerin ne ifade ettiğini, bu ilkelerden ne anlaşılması gerektiğini, bu ilkelerin aslında bir çerçeve niteliği taşıdığını yayınladıkları raporda şöyle belirtmiştir:

“Kılavuz ilkeler, dinler ve inançlar hakkında öğretim için program hazırlamada pratik işaretler ve program geliştirmede prosedürler ve bunların nasıl yürürlüğe konacağına dair tercih edilen standartlar sunar. Onlar ne dinlerin ve inançların nasıl öğretileceği hakkında bir program önerir, ne de dinler ve inançlar hakkında öğretim için özel yaklaşımlar belirler. Bu tür programları yürürlüğe koyanlara eğitimle ilgili prosedür ve pratiklere, böyle öğretim alabilecek farklı inançlara sahip öğrenciler yetiştirenlere ışık tutar. Kılavuz ilkeler sadece, uzun zamandır devam eden OSCE bilgi ilkelerine, dinlerin ve inançların özgürlüğü, tolerans ve eğitim hakkında görevlerine bir takım direktifler eklemeye çalışmaz. Bu prensipleri somut uygulamalara dönüştürerek ve iyi uygulamaların örneklerini sunarak bunları uygulamaya koymak için araçlar sunar.”¹⁰

Bu kılavuz ilkeler aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:¹¹

1. *Dinler ve inançlar hakkında öğretim adil ve doğru bir biçimde sağlanmalı ve ilmin ışığında olmalıdır. Öğrenciler dinler ve inançları temel özgürlükler ve sivil değerler ve insan haklarına saygılı bir çevrede öğrenmelidir.*

2. *Dinler ve inançlar hakkında öğretim yapanlar, okul birliğinin üyeleri arasında anlayış ve karşılıklı saygı ruhunda ilerlemeyi sağlayan uygulamalar ve okul çevresine katkıda bulunacak dini özgürlüğe bağlı olmalıdır.*

3. *Değerleri gelecek nesillere aktarmada din ve inanç organizasyonlarının ve ailelerin rolünü göz ardı etmemede veya bu öğretimin yapıldığı yerlere zarar vermemede dinler ve inançlar hakkında öğretim yapan okulların büyük bir sorumluluğu vardır.*

9 Toledo Guiding Principles On Teaching About Religions And Beliefs In Public Schools, s.10.

10 Toledo Guiding Principles On Teaching About Religions And Beliefs In Public Schools, s.10.

11 Toledo Guiding Principles On Teaching About Religions And Beliefs In Public Schools, s. 15-16.

4. Öğretmen eğitiminde ve program hazırlama ve uygulamada kapsamlı bir yaklaşıma sahip farklı düzeylerde danışma grubu oluşturmaya çaba gösterilmelidir.

5. Dinler ve inançlar hakkında öğretmeyi içeren zorunlu bir program yeterince objektif olmadığı zaman onu daha dengeli ve tarafsız yapmak için çaba gösterilmelidir. Ancak bunun mümkün olmadığı yerlerde veya hemen tamamlanamadığında, öğrenci ve aileleri için memnun edici bir çözüm olabilecek vazgeçme haklarını kabul ederek, vazgeçme düzenlemelerinin tarafsız ve duyarlı bir şekilde yapılması sağlanmalıdır.

6. Dinler ve inançlar hakkında öğretim yapan öğretmenler, bu konuda yeterince eğitilmelidir. Bu öğretmenler, adil ve dengeli bir şekilde dinler ve inançlar hakkında öğretim yapmak için bilgiye, tutumlara ve yeteneklere sahip olmalıdır. Öğretmenler sadece konu merkezli yeterliğe sahip olmamalı, öğrencilerle etkileşim kurmak için ve öğrencilerin duyarlı ve saygılı bir şekilde diğer öğrencilerle etkileşim kurmalarına yardımcı olabilmek için aynı zamanda pedagojik yeterliklere de sahip olmalıdır.

7. Dinler ve inançlar hakkında program, eğitim materyalleri ve eğitim kitabı (textbook) hazırlarken kapsamlı, adil ve saygılı bir şekilde dini ve dini olmayan görüşler hesaba katılmalıdır. Özellikle negatif stereotipler oluşturmaya yol açacak doğru olmayan ve önyargılı materyallerden kaçınılmalıdır.

8. Program dinler ve inançlar hakkında dengeli bir yaklaşım sağlamak için tanımlanmış mesleki standartlara uygun olarak geliştirilmelidir.

9. Eğer öğretmenler programı kullanmak için mesleki olarak eğitilir ve devam eden eğitimi bu konuyla ilgili yeterliklerini ve bilgilerini geliştirmek için kabul ederlerse, dinler ve inançlar hakkında öğretim alanındaki nitelikli program, Toledo kılavuz ilkelerinin eğitimsel amaçlarına etkili bir şekilde katkıda bulunabilir. Her bir temel öğretmen hazırlığı, demokratik ve insan haklarına göre yapılmalı ve hazırlanmalı ve toplumda dini ve kültürel farklılığa bakışı içermelidir.

10. Dinler ve inançlar hakkında öğretime odaklanan program, merkeze bir inancı almaktan vazgeçerek önemli çağdaş ve tarihi meselelere dikkat etmeli ve ulusal ve yerel konuları yansıtmalıdır. Farklı yerel dini görüşlere ve okullarda bulunan seküler çoğulculuğa ve onların oluşturdukları birliklere duyarlı olmalıdır. Bu tür duyarlılıklar öğrencilerin, velilerin ve eğitimdeki diğer ilgililerin ilgilerini açıklamaya yardım edecektir.

Toledo kılavuz ilkelerin neler olduğu, kimlere yönelik olduğu bu şekilde açıklandıktan sonra, ilkelerin amacı yine yayınlanan raporda şu şe-

kilde ifade edilmiştir:¹² “Toledo kılavuz ilkelerinin amacı; dünyanın artan dini çeşitliliği için sağlıklı bir anlama oluşturmaya katkı sağlamak ve kamu alanında dinin sunumunu genişletmektir. Burada iki temel prensip vardır. Birincisi; din ve inanç özgürlüğü için diğerinin doğrusuna saygı vurgulayan değerdir, ikincisi; stereotipleri ve zararlı anlayışları azaltabilecek dinler ve inançlar hakkında öğretmedir.

Toledo kılavuz ilkelerinin temel amacı, OSCE katılımcı ülkelere, özellikle dini özgürlüğü genişletecek bir araç olarak, okullarda dinler ve inançlar hakkındaki bilgi ve çalışmalarını iletmeyi seçtikleri takdirde onlara yardım etmektir. İlkeler sadece özel bir din veya inançtan bilgi vermekten uzak durarak, dinler ve inançlar hakkında öğretmeyi geliştirmeyi araştıran eğitimsel yaklaşımlara odaklanmıştır.

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı üzere, Toledo Kılavuz İlkelerinin temelinde iki amacı vardır: Birincisi, “öteki”nin doğrusuna saygı duymak, ikincisi ise zararlı anlayışları ve stereotipleri azaltmaktır. Bu amaçların gerçekleştirilebilmesi ise dinler ve inançlar hakkında bilgilenme ile mümkündür. Bu temel amaçlar bağlamında, raporda dinler ve inançlar hakkında öğrenmenin nedenleri şu şekilde ortaya konmuştur:¹³

- Dinler ve inançlar, bireyin ve toplumun yaşamında önemli bir güçtür. Bu yüzden bir bütün olarak toplum üzerinde büyük önemi vardır. Bunu anlamak, hem kişinin farklı topluluklarda bir diğerini anlaması için, hem de onların sahip olduğu hakların önemini bilmesi için gereklidir.

- Dinler ve inançlar hakkında öğrenme, kişinin sahip olduğu inancı anlama ile birlikte kendi kendine anlamayı oluşturmaya ve geliştirmeye katkı sağlar. Dinler ve inançlar hakkında çalışma, amaç ve anlama hakkındaki soruları ve tarih boyunca insanoğlunun ifade ettiği ahlaki soruları anlaması için öğrencinin zihnini açar.

- Tarihin, edebiyatın ve kültürün büyük bir kısmı, dinler ve inançlar hakkında bilgi olmadan anlaşılabilir. Bu yüzden, dinler ve inançlar hakkında çalışma genel eğitimin önemli bir parçasıdır. Bu eğitim, kişinin zihnini açar ve hem şimdi hem de geçmişe bakışını derinleştirir.

- Dinler ve inançlar hakkında bilgi, sosyal uyumun geliştirilmesine ve saygılı davranış geliştirmeye yardımcı olabilir. Bu bağlamda, toplumun tüm üyeleri, başkalarının kınamalarına aldırılmadan, diğerlerinin dinler ve inançlar hakkında bilgisinden faydalanır.

12 Toledo Guiding Principles On Teaching About Religions And Beliefs In Public Schools, s.12.

13 Toledo Guiding Principles On Teaching About Religions And Beliefs In Public Schools, s.19.

Sayılan tüm bu nedenler, küreselleşen dünyanın ve değişen toplumların bir sonucudur. Küreselleşen dünya, diğer dinler ve inançlarla karşılaşmayı zorunlu hale getirmiştir. Dolayısıyla, bir arada yaşama bilincinin yükseltilmesi için, birbirini tanıma ve birbirine saygı duyma bilincinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Yayınlanan rapor, dinler ve inançlar hakkında öğretimin nedenlerini böyle ortaya koyduktan sonra, bu ilkelerin kimler için hazırlandığını da belirtmektedir:¹⁴ *“Dinler ve inançlar hakkında öğretim, kamu kuruluşları veya eyalet okullarının sorumluluğundaki okullarda, özel okullarda (ister bir dine veya ideolojiye bağlı olsun ister olmasın) veya belli bir dine veya ideolojiye bağlı devlet okullarında olabilir. Kılavuz ilkeler aynı zamanda özel bir din veya ideolojiye bağlı özel okullar ve kamu okullarında kullanılabilir ancak, bu ilkeler kullanılırken özel okulların dünya görüşü göz önünde bulundurulmalıdır. Neticede, bu ilkelerin, sadece dinler hakkında öğretimi değil, hayatın ve dünyanın dini olmayan düşüncelerini öğretmeyi de ifade ettiğine dikkat edilmelidir. Kılavuz ilkelerin ana teması-insan hakları ilkeleri için bağlılığı derinleştirerek-her ikisini de eşit bir biçimde uygulamaktır.*

... Dinler ve inançlar hakkında öğretimi anlamının başlangıç noktası mezhep merkezli olmamasıdır. O, öğrenciler için dinlerin ve inançların farkındalığı için çabalar, ancak öğrencilere bunlardan birini ve onun uygulamalarını kabul etmesi için baskı yapmaz, dinler ve inançlar hakkında çalışma için sponsor olur, öğrenciler için dini ve dini olmayan görüşlerin bir farkını ortaya koyabilir, ancak herhangi özel bir görüşü empoze etmez, dinler ve inançlar hakkında herhangi birini yüceltip yermeksizin eğitim yapar, öğrencileri dinler ve inançlar hakkında bilgilendirir, öğrencileri herhangi bir dine veya inanca uydurmaya veya dönüştürmeye çalışmaz.”

Toledo Kılavuz İlkeleri hazırlanırken, bir öğretim programının taşınması gereken niteliklere de yer verilmiştir. İlkeler, zaten dinler ve inançlar hakkında öğretim yapma bağlamında olduğundan dolayı, böyle bir programın taşınması gereken özellikleri de belirlemiştir. Bu özellikler şu şekilde belirlenmiştir¹⁵: *“Program, dinin değişik yerel açıklamalarına yer verdiği gibi okulların hizmet ettiği toplumun Seküler çoğulcu ihtiyaçlarını da karşılamalıdır. Eğitim programları ailenin, velilerin öğrencilerin din ve vicdan özgürlüğünü sağlayacak şekilde hassas bir şekilde hazırlanmalıdır. Eğer program bu şekilde hazırlanmazsa istenilen verim sağlanamaz. Özel-*

14 Toledo Guiding Principles On Teaching About Religions And Beliefs In Public Schools, s.20.

15 Toledo Guiding Principles On Teaching About Religions And Beliefs In Public Schools, s.41.

likle yerel programlar, birçok dini olan veya olmayan inanç farklılıklarını dikkate almalıdır. Fakat bu dikkate alma her dini inancı eşit bir şekilde dikkate almaktan çok her inanca az veya çok (toplumdaki yerine göre) programda yer verme şeklinde olmalıdır.”

Toledo kılavuz ilkelerinde değinilen bir diğer husus ise, böyle bir programın sahip olması gereken pedagojik yaklaşımların neler olduğudur. Bu konunun ülkeden ülkeye ve toplumdan topluma farklılık arz edebileceği belirtildikten sonra, öğretmen ve öğrenci merkezli yaklaşımların olduğu ve her ikisinin de kendisine göre bazı avantajlarının olduğu belirtilmiştir. Öğretmen ve öğrenci merkezli yaklaşımlar tercih edildiğinde, ya dinden öğrenme yaklaşımı ya da bunun zıddı olan din hakkında öğrenme yaklaşımı kullanılabilirliği ifade edildikten sonra, önemli olanın aslında empati eğitimi olduğu vurgulanmıştır.¹⁶

Empati eğitimine ilave olarak da, üç tür pedagojik yaklaşım önerilmiştir. Bu pedagojik yaklaşımlar, “fenomenolojik yaklaşım”, “yorumlayıcı yaklaşım” ve “diyalogik yaklaşımdır.”¹⁷ Bunların her birinin temel prensipleri belirtilmiş ve ister öğrenci merkezli ister öğretmen merkezli olsun din ve inançlar hakkındaki öğrenmenin aşağıdaki ürünlere sahip olması gerektiğinin altı çizilmiştir¹⁸:

- Özel bir din ve inanç sistemine bağlanmada, bireysel hak için tolerans ve saygı tutumlarına sahip olma,
- İnsan hakları konularını ve barışın ilerlemesi için dinler ve inançlara alakalı konularla ilişki kurma yeteneğine sahip olma,
- Değişik din ve inanç sistemleri hakkında ve bu sistemlerin ortaya çıktığı yerel/ulusal bölgeler içindeki tüm din ve inançların çeşitleri hakkında öz bilgiye sahip olma,
- Çoğulcu bir yaklaşımla, tarihi olayları ve gelişmeleri göstermenin birçok meşru yolu olduğunu bilme,

16 Toledo Guiding Principles On Teaching About Religions And Beliefs In Public Schools, s.45-46.
17 Toledo Guiding Principles On Teaching About Religions And Beliefs In Public Schools, s.47-48. Yaklaşımlar için Bkz. John Shepherd, “Fenomonolojik Bakış Açısı: Eleştirel Anlamda Sorgulayıcı Din Eğitimi”, *Din Öğretiminde Yeni Yöntem Arayışları Uluslararası Sempozyum Bildiri ve Tartışmalar*, 2001-İstanbul, MEB, Ankara 2003. ; Robert Jackson, *Din Eğitimi: Yorumlayıcı Bir Yaklaşım*, Çevirenler: Üzeyir Ok-M. Ali Özkan, DEM, İstanbul 2005, s.23-24. ;Brain Gates, “Avrupa’da Din Eğitiminde Kuşatıcı Bir Yaklaşım Doğru: Birleşik Krallık İçerisinde İngiltere Örneği”, *Avrupa Birliği Sürecinde Dini Kurumlar ve Din Eğitimi*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2007. ; Robert Jackson, “Avrupa’da Kurumlar ve Din Öğretimi-Öğreniminin Kamusal Alandaki genel Eğitime Katkısı, *Avrupa Birliği Sürecinde Dini Kurumlar ve Din Eğitimi*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2007.

18 Toledo Guiding Principles On Teaching About Religions And Beliefs In Public Schools, s.48-49.

- Büyük tarihi olayların din ve inanç sistemleriyle ilişkisi olduğu bilgisi ve yerel/ulusal programların coğrafik ve kültürel unsurlarına dikkat etme,
- Dini ve felsefi inançların insan hayatındaki önemini anlama,
- Farklı inanç ve dinler arasındaki benzerlik ve farklılıkların farkında olma,
- Dini toplumlar ve onların üyeleri hakkındaki olumsuz stereotipleri tanımlama yeteneğine sahip olma,
- Geçmişte dini farklılıklardan kaynaklanan şiddet olaylarının nedenleri ile ilgili tarihi ve psikolojik bir anlama ve bununla ilişkili olarak, diğerlerinin haklarını geliştirmede insanların oynadığı aktif rol ile ilgili bir anlamaya sahip olma,
- Saygılı ve duyarlı bir şekilde, toleranssız ve ayrımcı bir iklimi önleme.

Toledo Kılavuz İlkelerinde öğretmen eğitimine, dinler ve inançlar ile ilgili gündemdeki problemler başlığında, Norveç Folgero davasına¹⁹, Türkiye'deki Zengin davasına da yer verilmiştir. Ek III'de, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu ve AIHM öncesi olaylar başlığında, ikisi Norveç'ten ve biri Türkiye'den olmak üzere üç önemli olayın, dinler ve inançlar hakkında öğretimle ilgili yargılama sürecinde uluslar arası düzeyde geçerli temel prensiplere karar verme zorunluluğu doğurduğu ifade edilmiştir.²⁰ Raporda ayrıca, Kaliforniya'daki dinler ve inançlar hakkındaki öğretim programı hakkında ve Bosna Hersek'te yapılan program hakkında da bilgiler verilmiştir.²¹

Toledo Kılavuz İlkeleri ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı İlişkisi

Bilindiği üzere, 2005 yılında Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programları, 2006 yılında ise İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi

19 Norveç, 1997'de "Hıristiyan Bilgisi ve Dini ve Etik Eğitim" hakkında zorunlu bir ders başlatmıştır. Buna, hümanist ebeveynler ve çocuklar tarafından itiraz edilmiştir. Onlar, Norveç okul sisteminde Hıristiyan Bilgisi ve Dini Etik Eğitimi'ne (CKREE) dair zorunlu eğitime yer verilmesinin, din ve inanç özgürlüğünü ve ayrıca ebeveynin bu eğitimleri, kendi dini ve felsefi kanaatlerine göre sağlama özgürlüğünü ihlal ettiğini iddia ederek, önce Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonuna, daha sonra AIHM'e başvurmuşlardır. Ancak öncesinde, başta Norveç Hümanist Derneği ve dernek üyesi olan ve çocukları ilköğretime devam eden 8 çift Norveç yargı sistemi içerisinde kendi yasal haklarını aramaya başlamıştır. Bu arayış, Norveç Yüksek Mahkemesinin din ve inanç özgürlüğünü koruyan uluslar arası insan hakları hükümleri altındaki ebeveyn ve çocuk haklarını ihlal eden CKREE'den muaf tutulma isteklerini reddeden kararıyla son bulmuştur. Bkz. *Toledo Guiding Principles On Teaching About Religions And Beliefs In Public Schools*, s. 90.

20 *Toledo Guiding Principles On Teaching About Religions And Beliefs In Public Schools*, s. 91.

21 *Toledo Guiding Principles On Teaching About Religions And Beliefs In Public Schools*, s. 68.

Öğretim Programları yeniden düzenlenmiştir. Bu programlar, gelişen ve değişen küresel koşullar, teknolojik imkânlar, bilginin doğası ve yapısı ile ilgili gelişmeler doğrultusunda, içerik ve yaklaşım bakımından geliştirilmiştir.

Programların en temel vurgusu saygı prensibine olmuştur. Saygı prensibi, Ortaöğretim programında, nasıl bir din öğretimi sorusu bağlamında açıklanmış ve saygı temelli bir din öğretiminin altı çizilerek, bu saygının neye ve nasıl olması gerektiği ifade edilmiştir.²²

Program, saygı temelli bir din öğretimini vurgularken, bu saygının çeşitleri de açıklanmış ve bunlar şu şekilde ifade edilmiştir: İnsana saygı, düşünceye saygı, hürriyete saygı, ahlaki olana saygı ve kültürel mirasa saygı.²³ Bu saygı temelli yaklaşımla ifade edilmek istenen şey, programda şu şekilde dile getirilmiştir: “öğrencinin bilincinin gelişmesini sağlayacak şartları oluşturmak ve öğrenciye, hayatın problemlerini çözebilmesinde yardımcı olacak yolları göstermek”.²⁴

Programların dinbilimsel yaklaşımı bu nitelikleri tamamlar şekilde oluşturulmuştur. Her iki program da kendisini “mezhepler üstü ve dinler açılımlı” olarak ifade etmiş ve programın, doktrin merkezli ve herhangi bir mezhebi esas alan bir biçime dönüşmemesine dikkat edildiği belirtilmiştir. İslâm’la ilgili bilgilerde; Kur’an merkezli, birleştirici ve mezhepler üstü bir yaklaşım benimsendiği, İslâm kaynaklı bütün dinsel oluşumları kuşatacak kök değerlerin öne çıkarıldığı, dinin anlaşılma biçimleri olarak tanımlanan mezhepler ve dinî oluşumların, yok sayılmadığı; kültürel zenginlik ve farklı düşünce ekolleri olarak görüldüğü ifade edilmiştir. İlk olarak dinin ortak paydaları hakkında, ikinci olarak ise dini-kültürel farklılıklar hakkında bilgiler verildiği ve daha sonra da diğer dinler hakkında da bilgiler verilerek dinler açılımlı hale getirildiği ifade edilmiştir.²⁵

Daha önce de ifade edildiği gibi, “herhangi bir mezhebi esas almayan” ve “dinler açılımlı” olma yaklaşımı, programın en temel özelliğidir. Bu özellik, Toledo Kılavuz İlkeleri bağlamında değerlendirilecek olursa,

22 Bkz. *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (9.10.11. ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*, MEB, Ankara 2005, s. 6.

23 Bkz. *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (9.10.11. ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*, s. 6-8.

24 *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (9.10.11. ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*, s. 8.

25 Bkz. *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (9.10.11. ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*, s. 12-13; *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*, MEB, Ankara 2006, s.2.

İlkelerin en temel özelliği, dinler ve inançlar hakkında bilgi vermek olup, herhangi bir özel inanç veya dinin özel öğretimi olmaması olarak açıklanmıştır. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programı, seküler bir toplumda, toplumun sahip olduğu dinin kültürü ve ahlakının öğretilmesi bağlamında düşünülmelidir. Türkiye, %99'u Müslüman olarak kabul edilen bir topluma sahiptir. Bu bağlamda düşünüldüğünde, farklı dinlere sahip bir topluluktan ziyade farklı inançlara sahip bir topluluk olduğu söylenebilir. Farklı dinlerin öğretimi yukarıda da ifade edildiği gibi, "dinler açılımlı" yaklaşımla, farklı inançların öğretimi konusu ise, "mezhepler üstü" bir yaklaşımla gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Toplumdaki farklı inanışlara, toplumdaki yerine göre -eşit bir şekilde değil- yer verilmeye çalışılmıştır. Yukarıda da ifade edildiği üzere Toledo Kılavuz İlkelerinde de bu husus vurgulanmıştır.²⁶

Toledo Kılavuz İlkeleri bağlamında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programları, din içi ve din dışı çoğulculuğun programda ne ölçüde yer aldığı noktaları bakımından incelenecek olursa, (Toledo kriterlerinde de yer verildiği gibi), Aleviliğin durumu söz konusu edilebilir. Aleviliğin öğretimi ile ilgili olarak tartışmalar Aleviliğin tanımı etrafında gerçekleşmekte ve Aleviliğin öğretimi ile ilgili öneriler de yapılan tanımlamalara göre değişmektedir. Alevi ismi tarihte, Ali soyundan gelenler veya siyasi ve dini görüşlerini Ali'ye dayandıran tarikat, mezhep veya siyasi akımlar için kullanılmaktadır. Çağımızda ise aleviler olarak tanımlanan iki temel itikadi mezhep olduğu kabul edilmektedir. Bunlardan biri, bugün genellikle Lübnan, Suriye ve Hatay'da ortaya çıkan Nusayrilidir. Diğeri ise, sosyal-dini kaynaşmaların bir sonucu olarak ortaya çıkan ve XVI. Yüzyılda Safeviler'in propagandası ile gelişen Kızılbaşlıktır. Bu mezhebe bağlı olanlar Osmanlı arşiv belgeleri ve kayıtlarında Kızılbaş veya Rafıziler diye geçmesine rağmen bunlar kendilerine Alevi nisbesini vermişlerdir.²⁷

Bu tanımlamadan da anlaşıldığı gibi, Alevilik ayrı bir din değil, dinin bir anlaşılma biçimi, bir mezhep olarak kabul edilmektedir. Bu çerçevede de Aleviliğe Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programlarında yer verilmesinin nedeni, çoğulculuk, din ve vicdan özgürlüğü ve öğrenci merkezlik ilkelerinin temele alınmasının sonucudur.²⁸

26 Toledo Guiding Principles On Teaching About Religions And Beliefs In Public Schools, s. 41.

27 İslam Ansiklopedisi, Alevi mad. ,C.2, DİB, İstanbul 1989, s. 369.

28 Alevilere din kültürü ve ahlak bilgisi programında yer verilmesi gerektiğini düşünenlerin görüşleri için Bkz. Eğitim Reformu Girişimi, Sabancı Üniversitesi, İstanbul 2007, s. 11-12.

Aleviliğin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi programlarında yer alması tartışmaları, Alevi bir vatandaşın din kültürü ve ahlak bilgisi dersinden muaf tutulması istemiyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvurması ile alevlenmiş ve hem kamuoyu gündemine hem de uluslar arası platforma taşınmıştır. Bu hususta, Zengin davası olarak bilinen dava, Ekim 2007'de sonuçlanmıştır.²⁹ Toledo kılavuz ilkelerinde de Zengin davası örnek davalardan biri olarak belirtilmiştir.

Alevilik, daha önce de belirtildiği üzere ayrı bir din değil, dinin bir anlaşılma biçimi olarak kabul edilmektedir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programları, kendilerini mezhepler üstü olarak ifade ettiğinden, programlarda din anlayışlarının ne kadar yer alacağı toplumdaki konumlarına göre değişmektedir. Bu bağlamda Alevilik de programlarda yer almıştır. Ortaöğretim programında Alevilikle ilgili, okuma parçaları konduğu, 11. ve 12. Sınıfta "Vahiy ve Akıl" öğrenme alanı içerisinde Aleviliğe yer verildiği görülmektedir.³⁰ Programa bu ünitelerin konmasının amacı öğrencilerin, İslâm düşüncesindeki yorumların ortak ve değişmez ilkelerini fark etmesi, İslâm düşüncesinde ortaya çıkan mezhebî yorumların, İslâm'la özdeşleştirilemeyeceğini kavraması, birlikte yaşama ve hoşgörü bilincini kazanması ve İslâm düşüncesindeki farklı yorumların dinde zenginlik ve çoğulculuk olduğunu kavraması olarak kazanımlarda ifade edilmiştir. Ayrıca, "Hz. Muhammed'in Örnekliliği" ünitesinde Ehl-i Beyt Sevgi-

29 Davada Hasan Zengin, İstanbul Valiliği'ne bağlı İl Millî Eğitim Müdürlüğü'ne ("Müdürlük") başvurarak kızının din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinden muaf tutulmasını talep etmiştir. Ailesinin Alevi olduğunu belirterek, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi gibi uluslararası sözleşmeler bağlamında, ebeveynlerin çocuklarının alacağı eğitim şeklini seçme hakları bulunduğunu dile getirmiştir. Buna ilave olarak, zorunlu din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin, laiklik ilkesi ile bağdaşmadığını ileri sürmüştür.

Mahkeme, kararında, Avrupa'da verilen din eğitimine ilişkin olarak, öğretim yaklaşımlarının çeşitliliğine rağmen, üye devletlerin neredeyse tamamına yakınının, öğrencilerini muafiyet sistemi sağlayarak veya sözkonusu dersin yerine geçebilecek bir derse girmelerini sağlayarak ya da din derslerine katılmalarını tamamen isteğe bağlı hale getirerek, din derslerine katılmamayı tercih edebilecekleri bir yol sunduklarını ifade etmiştir. Sonuç olarak ise, AİHM, Türk eğitim sistemi ile iç mevzuatını AİHS'nin 1 No'l'u Protokolün 2. Maddesine uygun hale getirmenin, tespit edilen ihlali sona erdirecek uygun bir tazmin şekli teşkil ettiği kanısına varmıştır. Zengin Davası ile ilgili olarak Bkz. AİHM kararları, http://www.ankahukuk.com/index.php?option=com_wrapper&view=wrapper&Itemid=164, başvuru no: 1448_04, karar tarihi: 09.10.2007.

30 11. sınıfta "İslâm Düşüncesinde Yorumlar", 12. sınıfta ise "İslâm Düşüncesinde Tasavvufî Yorumlar" ünitelerinde Aleviliğe yer verilmiştir. Bkz. *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (9.10.11. ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*, s. 39.; Ayrıca, Osman Eğri, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri ve Alevilik", *Hacı Bektaş Veli Dergisi*, S.22., 2002, s. 165-201.

si, Hacı Bektaş Veli, Ahmet Yesevi gibi Aleviliğin de temel değerleri arasında yer alan konulara yer verilmiştir. Yine 11. sınıf, "Ahlak ve Değerler" öğrenme alanında, "İslam ve Barış Ünitesi"nde de bu din büyüklerine yer verilmiştir.³¹

Diğer dinlerin öğretimi de yine daha önce ifade edildiği gibi, programda dinler açılımlı olarak belirtilmiştir. "İnanç" öğrenme alanında 9. sınıf "İnsan ve Din" ünitesinde, 12. sınıf "İbadet" öğrenme alanında "Dinlerde İbadet" ünitesinde, 12. sınıf "Din, Kültür ve Medeniyet" öğrenme alanında "Yaşayan Dinler ve Benzer Özellikleri" ünitesinde diğer dinlere yer verilmiştir.³²

Sonuç ve Değerlendirme

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) tarafından yayınlanan Toledo Din Hakkında Öğrenme Raporunda, din dersinin çoğulcu, objektif, eleştirel olması gibi hususlar sağlandığında, din özgürlüğüne aykırı olmadığı, ancak gerektiğinde muafiyet hakkının verilmesi gerektiği belirtilmektedir.³³

Dolayısıyla burada vurgunun dersin içeriğine olduğunu belirtmek gerekmektedir. Bu anlamda yenilenen ortaöğretim ve İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programlarında, gerek diğer dinlere yer verilmiş olmasıyla, gerekse Alevilere yer verilmiş olmasıyla, çoğulculuk ve objektiflik büyük oranda sağlanmıştır denebilir. Ayrıca, dinlerin öğretiminde içerik din hakkında öğrenme modeline de aykırı bir şekilde oluşturulmamıştır.³⁴

Her toplumun sahip olduğu kültürel ve dini doku, sosyal yapı, din eğitimi ve öğretimini de doğrudan etkilediğinden dolayı, Türkiye, laik bir ülke olarak, din öğretimini zorunlu bir din dersi olarak kabul etmiştir. Toplumda yer alan farklı inanışları, hazırlamış olduğu öğretim progra-

31 Bkz. *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (9.10.11. ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*, s. 61, 62,69.

32 Bkz. *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (9.10.11. ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*, s. 45, 67, 62. Ayrıca, din kültürü programlarında diğer dinlerin öğretimi için Bkz. Hatice Gündüz, *İlköğretim Din Dersi Kitaplarında Diğer Dinlerin Öğretimi (Zorunlu Din Öğretimi Öncesi ve Sonrası Dönemlere Ait Ders Kitapları Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Araştırma)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi SBE, Ankara 2008.

33 Bkz. *Toledo Guiding Principles On Teaching About Religions And Beliefs In Public Schools*, s. 16-17.

34 Aleviliğin Din dersi programında yer almasıyla ilgili olarak Bkz. Recep Kaymakcan, "Almanya ve Türkiye'de Din Özgürlüğünün bir Parçası olarak Din Dersi", Eğitim reformu Girişimi, İstanbul, 2007, s. 152.

mında program içerisinde anlatma yolunu benimsemiştir. Bu öğretim biçimini, yaşamış olduğu din öğretimi tecrübesinden yola çıkarak oluşturmuştur.³⁵ Nüfusunun çoğunluğu Müslüman olduğu için, sahip olunan dinin temel unsurlarına programda daha geniş yer vermiştir. Dersin adının Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi olması ise, doktriner olmayan bir din dersi benimsendiğinden ve daha çok bir kültür ve ahlak eğitimi yapıyor olmasından dolayıdır.³⁶

Son yenilenen programlara, değer öğretimi eklenerek, objektif, eleştirel, farklı görüş ve inançlara, insan haklarına, özgürlüğe saygılı, hoşgörülü bireyler yetiştirilmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

Programın benimsediği model, daha çok dinden öğrenme modeline yakın olmakla birlikte, diğer dinlerin öğretimi, farklı inançların öğretimi konularında din hakkında öğrenme modeline de yaklaşmaktadır. Benimsenen modeller eğitsel anlamda düşünüldüğünde, dinden öğrenme modelinin, eğitsel anlamda öğrencilerin daha çok ilgisini çektiği söylenebilir. Önemli olan husus, uygulanan modelin, uygulandığı ülkenin yapısına uygun olması ve dinler ve inançlar hakkında objektif, hoşgörülü ve saygıyı geliştirecek bilgilerin verilmesidir.³⁷

Toledo Kılavuz İlkelerinin öğrenme ürünlerine bakıldığında, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı ile çelişir bir unsurun bulunmadığı görülecektir. Dolayısıyla, gerek değer öğretiminde, gerekse kazanımlarda ve belirlenen ünitelerde, çoğulculuk, hoşgörü ve eleştirel olma ilkelerine özel bir önem verilmesi evrensel anlamda bir gelişme olarak kabul edilebilir.

35 Türkiye’de yaşanan din öğretimi tecrübesi için Bkz. Beyza Bilgin, “1980 Sonrası Türkiye’de Din Öğretimi Program Anlayışları”, *Din Öğretiminde Yeni Yöntem Arayışları Uluslar arası Sempozyum*, MEB, İstanbul, 2003, s. 671-694; Recai Doğan, “1980’e kadar Türkiye’de Din Öğretimi Program Anlayışları”, *Din Öğretiminde Yeni Yöntem Arayışları Uluslar arası Sempozyum*, s. 611-647.

36 Dersinin adının neden din kültürü ve ahlak bilgisi dersi olmasının nedeni hakkında Bkz. Beyza Bilgin, “Mezhepler ve Dinler Arası Eğitim ve İşbirliği”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 39, s. 2.

37 Din hakkında öğrenme modeli uygulayan Avrupa ülkeleri hakkında Bkz. Ömer Faruk Harman, “Fransa’da Dini Kurumlar ve Din Eğitimi adlı tebliğe müzakere”, *Avrupa Birliği Sürecinde Dini Kurumlar ve Din Eğitimi*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2007. Ayrıca din hakkında öğrenme modeli için Bkz. Robert Jackson, “Avrupa’da Kurumlar ve Din Öğretimi-Öğreniminin Kamusal Alandaki Genel Eğitime Katkısı”, *Avrupa Birliği Sürecinde Dini Kurumlar ve Din Eğitimi*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2007.; Seyfullah Bazarkulov, *Değer Öğretimi ve Dinden Öğrenme*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2008.

Netice olarak, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programları, gerek dayandığı ilkeler, gerek kazanımlar ve gerekse kazandırılması hedeflenen değerler itibariyle, din özgürlüğüne, insan haklarına ve diğer dinlere saygıyı esas almış, bu değerlerin geliştirilmesi bağlamında bir yaklaşım (hem eğitsel hem dinbilimsel) benimsemiştir. Bu çerçevede mezhepler üstü bir yaklaşımla, hiçbir din veya inanişaya özel bir yer vermemiştir. Ancak, toplumun sahip olduğu dinin kültürü ve ahlakı ile dini yaşayışına daha çok yer ayırmıştır. Ancak herhangi bir inanişayı empoze etme hedefi gütmemiştir.

